

Net uit: In de keuken

In de keuken van Monica Ali, vertaald door **Emmy van Beest**, **Janet van der Lee** en **Josephine Ruitenber**, uitgegeven bij [Prometheus](#) (oorspronkelijke titel: *In the Kitchen*).

Geen receptenboek, ook niet in verhaalvorm, maar het derde boek van de Britse schrijfster Monica Ali. Haar debuut *Brick Lane* (in het Nederlands verschenen onder dezelfde titel en vertaald door Paul van den Hout) was meteen een groot succes, maar gaf ook aanleiding tot een controverse in haar eigen gemeenschap. Monica Ali, geboren in Bangladesh, werd gebombardeerd tot multicultureel auteur, een label waarmee ze zelf allerminst gelukkig was. Haar tweede boek *Alentejo Blue* (in het Nederlands: *Het blauw van de Alentejo*, vertaald door Monique Eggermont) speelde in Portugal, maar met *In the Kitchen* is Monica Ali weer terug in het gemêleerde Londen, of om precies te zijn: in de keuken van het Imperial Hotel, waar Gabriel Lightfoot als chef-kok de scepter zwaait over zijn brigade, die hij vergelijkt met een speciale eenheid van de Verenigde Naties omdat er zoveel nationaliteiten in vertegenwoordigd zijn.

Als het boek begint is Gabriel een tevreden mens. Hij staat op het punt zijn eigen restaurant te openen en hoeft zich alleen nog maar tegenover zijn twee geldschietters te bewijzen door een jaar in het Imperial Hotel te werken. Bovendien heeft hij Charlie, een intelligente, mooie vriendin met wie hij van plan is te trouwen. De toekomst lacht hem toe.

Eerste alinea

De eerste alinea heeft ons heel wat hoofdbrekens gekost. In het kort komt het erop neer dat Gabriels neergang begint met de dood van een Oekraïense keukenhulp, terwijl een van de thema's van het boek – de verhalen die we onszelf en elkaar over ons leven vertellen – er ook al in

besloten ligt.

When he looked back, he felt that the death of the Ukrainian was the point at which things began to fall apart. He could not say that it was the cause, could not say, even, that it was a cause, because the events which followed seemed to be both inevitable and entirely random, and although he could piece together a narrative sequence and take a kind of comfort in that, he had changed sufficiently by then to realize that it was only a story he could tell, and that stories were not, on the whole, to be trusted. Nevertheless, he fixed the beginning at the day of the Ukrainian's death, when it was the following day, if a life can be said to have a turning point, that his own began to spin.

We waren niet helemaal tevreden over onze vertaling van dit fragment. Vlak voor de inleverdatum hebben we er nog intensief aan gesleuteld. Eerst heeft ieder van ons een herziene versie gemaakt. Daarna zijn we gaan schaven aan onze eigen en elkaars zinnen. Het resultaat was dat ze steeds dichter naar elkaar toe groeiden. Uiteindelijk bleven er twee versies over. Die hebben we voorgelegd aan een gerenommeerde vertaalster (ze had ons aangeboden te helpen). Gelukkig hakte zij de laatste knopen door, en ze stelde nog een waardevolle wijziging voor. Na ongeveer vijftien varianten waren we eruit:

Achteraf had hij het idee dat de dood van de Oekraïner het moment markeerde dat alles misliep. De oorzaak kon hij het niet noemen, niet eens een van de oorzaken, want de gebeurtenissen die erop volgden leken zowel onvermijdelijk als volkomen willekeurig, en hoewel hij ze aaneen kon passen tot een logisch verhaal en daar een zekere troost uit putte, was hij intussen zo veranderd dat hij beseftte dat het maar een verhaal was en dat je over het algemeen niet te veel geloof aan verhalen moest hechten. Toch wees hij de dag dat de Oekraïner stierf aan als beginpunt, ook al ging het pas de volgende dag, als je van een leven kunt zeggen dat het een waterscheiding heeft, met het zijne bergafwaarts.

Boordevol

Gabriel treft Lena aan in de kelder waar de Oekraïner clandestien verbleef en neemt haar in huis. Daardoor brengt hij zijn relatie met zijn vriendin Charlie in gevaar. Na zijn halfhartige bekentenis dat hij met Lena naar bed is geweest, maakt Charlie het uit. We volgen Gabriels interne monologen en overspannen reacties op zijn werkplek. Langzaam maar zeker begint hij zijn greep op de werkelijkheid te verliezen. Tussendoor speelt het verhaal van de gespannen relatie met zijn vader, die ongeneeslijk ziek blijkt te zijn. Gabriel ontdekt dat zich in het hotel een duister zaakje afspeelt, bezoekt zijn geboorteplaats in Lancashire en wil Lena redden uit handen van de pooier die ze beweert te zijn ontvlucht.

Aan het eind heeft hij weliswaar veel verloren, maar gloort er ook iets van een nieuw begin. In deze dikke roman zitten zoveel thema's dat ieder er het zijne uit kan kiezen. Het boek gaat over

familiebanden, over de sterrenstatus van chef-koks, over arme immigranten, schuldslavernij en vrouwenhandel, vader-zoonrelaties, de economie, corruptie in de politiek en de teloorgang van wat eens *Britishness* was. Maar het verbindende thema is identiteit. Gabriel weet niet meer wie hij is. Hij vraagt aan zijn personeel of ze hem in drie woorden willen typeren.

‘Drie woorden maar?’ vroeg Benny.

Gabe knikte geestdriftig. ‘Ja, heel goed, je snapt wat ik bedoel. Mooi zo.’

‘Groot, zou ik zeggen.’ Hij nam Gabe langzaam van top tot teen op. ‘Groot. Blank. Man.’

‘Nee,’ jammerde Gabriel. Hij liet zich tegen het werkblad zakken.

Het boek gaat ook over de Britse identiteit. Er ontspint zich een discussie over *British character*. Vertaaltechnisch zorgde dat voor een probleempje, omdat het Engelse woord *character* zowel ‘karakter’ als ‘reputatie’ betekent. *To lose one’s character* konden we echter vervangen door ‘Als je geen karakter toonde.’

Ondanks alle ramspoed die Gabriel overkomt, is het een humoristisch boek. Een van de charmes is dat Gabriel, met al zijn lijstjes en plannen, zichzelf voortdurend voorhoudt hoe goed hij de zaak onder controle heeft. En terwijl de lezer hem steeds wil waarschuwen: ‘Doe het niet!’, begaat hij de ene stommitieit na de andere.

Personages

Monica Ali voert een bijna Dickensiaanse hoeveelheid personages op, die allemaal hun eigenaardigheden hebben. Behalve met Charlie en Lena maken we kennis met de leden van de keukenbrigade, de perfide restaurantmanager, zijn al even perfide broer, de bulderende hoteldirecteur, Gabriels vader, zuster en grootmoeder en nog een fiks aantal bijfiguren. Vaak krijgen ze een eigen stem. Zijn grootmoeder spreekt het dialect van Lancashire, de verschillende nationaliteiten hun eigen Engels. We konden niet alles in het Nederlands weergeven. Voor de oma gebruikten we wat volkse uitdrukkingen, de Franse kok zegt ‘oe in plaats van hoe en zo probeerden we voor iedereen een Nederlands detail te zoeken. Een probleem apart vormde het personage Oona, Gabriels souschef, die alleen door haar accent en de omschrijving van haar persoonlijkheid als Jamaicaanse wordt getypeerd, zonder dat haar herkomst expliciet wordt vermeld. Omdat we haar in het Nederlands onmogelijk een Jamaicaans accent konden aanmeten, hebben we ergens een aanwijzing toegevoegd:

... en dan had ze altijd het allergelukkigst geleken, als ze curry kon maken van restjes en enorme porties rijst met bonen kon opscheppen, haar Jamaicaanse specialiteit.

Vertaalproblemen

Behalve de bovengenoemde moeilijkheden stuiten we nog op een schat aan horeca- en weverijtermen. Zo moesten we adequate vertalingen vinden voor woorden als *tackler* ('touwbaas'), *section warping* ('bandscheren') en *roving* ('kaardebands').

Daarnaast wist Monica Ali ons vaak te verrassen met haar aparte beeldspraak.

De schrijfster heeft het ons niet gemakkelijk gemaakt, maar al die puzzels zorgden ook voor veel vertaalplezier. Het was prettig dat Monica Ali toegankelijk was voor vragen en zoveel begrip had voor de rol van de vertalers. In een van haar antwoordmails schreef ze:

Have to keep you on your toes. Actually, I know what a creative job it is to translate and I think translators are the unsung heroes and heroines of the publishing world.